

Négy régi magyar népdal férfikórusra à capella
Négy magyar népdal vegyes kórusra à capella

Zenekar:

Román népi táncok

I. rapszódia

II. rapszódia

hegedűre és zenekarra

Magyar parasztdalok

Erdélyi táncok

Magyar képek 5. sz. (Kanásztánc)

Zenekarra és énekhangra:

5 magyar népdal

Hogyan lett tagja Bartók 1919-ben a zenei direktóriumnak?

Kernstok Károly hagyatékának tanulmányozása során bukkant rá e sorok írója arra a dokumentumra, amely a Nemzeti Tanács mellett működő irodalmi és szépművészeti szakcsoport végleges névsorát tartalmazza. A dokumentum rendkívül érdekes számunkra, hisz mind ez ideig teljes pontossággal nem tudtuk, hogy kik is voltak e csoport tagjai, s egyáltalán nem, hogy miként jött létre e szervezet, amelynek feladatkörét később — a Tanácsköztársaság alatt — a direktóriumok vették át, részben ama művészek közreműködésével, akik tagjai voltak e szakbizottságnak.

Az irodalmi és szépművészeti szakcsoportot Kernstok Károly festőművész szervezte. Mint a Nemzeti Tanács intézőbizottságának tagja, 1918. november 20-án körlevéllel fordult az írók s az egyes művészeti ágak szervezeteihez, hogy a felállítandó szakcsoportba, amelyet a Nemzeti Tanács művészeti szaktanácsadó szervének szánt, de amelynek a szaktanácsadással nem merültek volna ki feladatai, jelöljék ki képviselőiket. A szervezés tehát demokratikus alapon indult, Kernstok ilyenformán remélte a legjobb erőket tömöríteni. A forradalmi átalakulás közepette várható volt, hogy az egyes szervezetek, amelyek közül néhányan már a forradalom első napjaiban csatlakoztak a Nemzeti Tanácshoz, a haladás irányába munkáló legtehetségesebb tagjaikat küldik a szakcsoportba. Kernstoknak azonban, aki a Nemzeti Tanács körül elsősorban a művészi haladás élharcosait szerette volna látni, ahogy a kiküldöttek neveit közlő levelek beérkeztek, ebbéli várakozásában egyre inkább csalódnia kellett. Az irodalom és művészet egyes területeinek legkiválóbbjait, mint Babitsot, Bartókot, Kodályt, Odryt, Rippl-Rónait stb. nem jelölték, küldtek inkább középszerűségeket, helyenkint talán elvi, többnyire azonban pajtásiasság alapján, de érezhetően nem minden megfontolás nélkül, hisz lehetőleg azokra esett a választás, akik nem exponáltak magukat semmilyen irányban, művészetben is, politikában is középputt helyezkedtek el az „arany középút” híveinek megfelelő mentalitással. Egy esetben került sor kifejezetten nem kívánatos személy jelölésére éspedig a Petőfi Társaság részéről. A bejelentést tartalmazó levél szerencsénkre ránk maradt ama válaszlevéllel együtt, amelyet Kernstok küldött Herczeg Ferencnek, tiltakozva Pekár Gyula szerepeltetése ellen. Ez a levél, amelyet személyesen fogalmazott meg, s küldött el (hivatali levelezését ugyanis titkáron keresztül végezte), mutatja, hogy Kernstok mennyire szívügyének tekintette a szakbizottság összetételét, s a bizottsággal kapcsolatos teendőket mennyire személyes feladatként kezelte. A két levél szövege a következő:

Kernstok Károly úrnak, a
Nemzeti Tanács intéző bizottsági
tagjának
B p e s t
Van szerencsém értesíteni, hogy a Nemzeti
Tanács művészi szakbizottságában
Pekár Gyula úr (lak. Bpest, VIII. Rökk
Szilárd-u. 32.) fogja a Petőfi-Társasá-
got képviselni.

Teljes tisztelettel
Herczeg Ferencz
mint a Petőfi-Társaság
elnöke

Herczeg Ferenc Urnak
mint a Petőfi-Társaság Elnökének

B u d a p e s t

Folyó hó 18-án Elnök Úrhoz intézett megkeresésemre november 23-iki dátummal
Elnök Úr sajátkezű írásával levelet kaptam, amely szerint a Petőfi-Társaság a Nem-
zeti Tanácsban alakítandó művészeti és irodalmi szakbizottságba Pekár Gyula urat
küldi ki.

Azon tiszteletnél fogva, amellyel én Herczeg Ferenc művészete iránt viseltetem,
kénytelen vagyok feltételezni, hogy ez a levél apokriv. Nem tudom ugyanis elkép-
zelni, hogy a Pogányok, a Kék róka és a művészeti produkciók kitűnő sorozatának
megalkotója, művészi tehetségének tisztánlátásával az elmúlt rövid, négy heti időt
máris alkalmasnak látná arra, hogy a magyar kultúrában olyan nemes múlttal és
jelennel bíró testület, mint amilyennek a Petőfi-Társaságot tiszteljük, a régi rendnek
egy tüntető exponense által, kinek művészi valeurje disputibilis, óhajtaná kép-
viseltetni.

Budapest, 1918. november 29.

Kitűnő tisztelettel
a Magyar Nemzeti Tanács nevében
Kernstok Károly
festőművész

Hogy a levelezés folytatódott-e, nem tudjuk. Bizonyos, hogy Herczeg Ferencnek
nem igen volt mit válaszolnia. Azt, amit Kernstok úgyis tudhatott, hogy a levél
nem apokrif, s hogy Pekár Gyula jelölése megfelel a valóságnak, felesleges lett
volna bizonygatnia. Nagyon valószínű, hogy ez ügyben nem került sor további levél-
váltásra. A dolog vége nyilvánvalóan csak egy lehetett, hogy tudniillik Pekár nem
kerülhet be, mint ahogy nem is került be, a szakbizottságba. Hogy helyette ki kép-
viselte, s egyáltalán képviselte-e valaki a Petőfi Társaságot, nem sikerült megállá-
pítanom.

Pekár távollétával, ami egyúttal figyelmeztető lehetett más szervezetek számára
is, a problémának csak egyik, bár igen fontos része oldódott meg, hogy tudniillik
kifejezetten nem kívánatos személy nem kerülhetett be a szakbizottságba. Hátra volt
még annak megoldása, hogy miként lehet szerephez juttatni az irodalmi és művé-
szeti élet ama kiválóságait, akik — minthogy egy szervezet sem gondolt delegálá-
sukra — kívül rekedtek volna a szakbizottságon. Kernstok úgy határozott (bár ez
komolyan gondolt demokratikus szervezési elveinek részleges feladását jelentette),
hogy meghívás útján juttatja teljes jogú tagsághoz a haladás méltatlanul mellőzött
íróit, művészeit, muzsikusait. Így jutott a bizottságba többi közt Babits Mihály, Bar-
tók Béla, Lukács György, Kodály Zoltán, Rippl-Rónai József, hogy csak néhány
nevet említsek a több mint félszáz tagot számláló együttesből, amelybe tizenöt al-
kotó — nem egészen negyede a szakbizottságnak — közvetlenül Kernstok személyes
meghívására került be.

Noha a bizottság hét szekcióra oszolva 1918. végén már működött, s december 23-án együttes ülést is tartott, a taglétszámot tekintve csak a következő év márciusában jutott teljességre. Névsorunk, amely az irodalmi és szépművészeti szakbizottság végleges névsorát tartalmazza, 1919. január—februárjában készülhetett, Ligeti Pál neve azonban később, március 20—21-én került bejegyzésre, az a levél ugyanis, amelyben jelölését a Hadviselt Mérnökök és Építészek Országos Szövetsége bejelenti, március 20-i keletű, a név pótlólagos begépelése tehát csak ekkor vagy az ezt követő napon, de még a Tanácsköztársaság kikiáltása előtt történhetett. A névsorban a meghívottak neve mellett mindenütt a *megh.* megjelölés található, világosan megkülönböztetve, hogy ki került meghívás s ki jelölés útján a szakbizottságba.

Ez volt az első olyan szervezet Magyarországon, amelyen keresztül valóban művészek intézhették és intézték a magyar művészet ügyeit.

A Károlyi-kormány bukásával Kernstok megszűnt államtitkár lenni. A művészeti ügyek intézésének posztjára más került. A szakosztályokat — összetételüket részben megváltoztatva — direktóriumokká alakították át, élükre kinevezett vezetőkkel: „politikai megbízott”-tal. Egyik levelében ezt a kifejezést használja maga Bartók is. A zenei direktórium élére, amelynek mindhárom tagja a Kernstok-féle szakbizottság embere volt, szerencsére Reinitz Béla került, aki Kernstok baráti köréhez tartozott, s úgy Bartók, mint Kodály művészetének nagy tisztelőjeként ismeretes, egyszersmind jó megértője a korábbi szaktanács művészeti reformtörekvéseinek. Vele jól tudtak együtt dolgozni, míg idehaza tartózkodott. De erre vonatkozóan álljon itt Bartók különben már ismert egykorú levélbeni megnyilatkozása:

„... Dohnányi, én és Zoltán (ti. Kodály — H. B.) Reinitz mellett mint politikai zenei megbízott mellett tanácsadókként zenei direktóriumot alkotunk (mi hárman persze nem mint politikai, hanem mint szakzenészek). Ezzel a működésünkkel sok súrlódás jár, egyrészt a zenei „szakszervezettel” másrészt fölfelé, úgy hogy már le is akartunk egyszer mondani. Reinitz vagy 3 hete Bécsbe ment, és most nem tud úgy látszik visszajönni; semmi hír sincs róla. Persze óriási zenei reformok készülnek — de túl nyugtalan a politikai időjárás, nem lehet eléggé jól és alaposan dolgozni. Nagy baj most Reinitz távolléte is, ő volt egyike a keveseknek, aki jogosulatlan és tehetségtelen előreiramlásokat mindaddig meg tudott akadályozni. Szidják is érte a zenei szakszervezetek, mint a bokrot.”

A Kernstok—Bartók kapcsolatról még annyit, hogy ismeretségük korábbi időre nyúlt vissza, még a Nyolcak nagy jelentőségű kiállításának idejére, amelyről azonban majd egy más alkalommal szólunk, miként egy későbbi közös emberi, politikai, eszmei megnyilatkozásukról is.

HORVÁTH BÉLA